

DANICA.

CERKVEN ČASOPIS ZA SLOVENSKE POKRAJINE.

Brezmadežna

na obzorju naše domovine.

1. Slava Marijina.

„Kdo je ona, ki vzhaja kakor jutranja zarja, lepa kakor luna, izbrana kakor solnce?“ ... Tema je pokrivala našo domovino. Naši pradedje so se klanjali malikom; ali na vzhodu zardeva prečudna zarja napovedujoča luč deželi, ki je tisočletja tičala v smrtni senci. Prednamcem se je jela oznanjevati vera Kristova.

Kjer molijo Zveličarja, tam časte Mater njegovo. Češčenje preslavne Bogorodice so pospeševale na Slovenskem one cerkve, ki so pošiljale svoje blagovestnike našim prednikom dolejš vdanim malikovalski zmoti. Iztocišča, ki je izžarevala iz njih luč prave vere in ozarjala našo domovino, so bila: Oglej, Solnograd in Velegrad, oziroma Koceljova stolica ob Blatnem jezeru. Maliki so se umikali trojedinemu Bogu. Kjer so zažigali nekdanj kadilo rimljanski Veneri, koder so počesčevali pozneje slovensko Zivo, tam so se dvigala svetišča na čast presveti Devici.

V Ogleju je zanetil blagodejni ogenj Marijinega češčenja. Kristov učenec sv. Marko in ta ogenj so raznesli križem naših pokrajin njegovi nasledniki, zlasti prvak njihov sv. Mohor. Starodavna božja pot „Gospa Sveta“, nahajajoča se sedaj žal na ponemčeni zemlji, je priča, kako so solnograški misijonarji — na čelu jim sv. Modest — razširjali Marijino slavo po Korotanu. Oduševljena častilca Matere božje sta bila naša slovenska

apostola sveta Ciril in Metod. Mariji, najboljši zavetnici, je izročila skrbna mati, ko sta ostavljala domače ognjišče hote se popolnoma posvetiti apostolskemu delovanju. Iskreno ljubeca zemeljsko mater nista pozabila nje, še manj pa nebeške Matere. Sv. Metod je Mariji v nebo vzeti posvetil svojo stolno cerkev na Velegradu in do zadnjega dinjaja oznanjal njena veličja strncečim Slovenom.

„In sem se vkoreninila med častitim ljudstvom“ ... Globoko se je vkoreninila „roža mati Marija“ v Slovencih — v skromnem odlomku onega velikega naroda, ki se po pravici zove Marijin narod. Deblo njegovo — Rusi so skrajno vdani sv. Bogorodici. Sloven, naj se križa na desno ali na levo, je Marijin častilec. Z zlatom in biseri, s cvečjem namavnim in rokotvornim kit podobne predstavljajoče Mater božjo. Spostljivo se jim klanja pričakovaje pomoči mogočne zavetnice.

Trikrat so izkušale nemile sile zatreti ali vsaj omejiti Marijino češčenje v Slovencih. Bilo je za časa novoverskega gibanja, ki ga je bil provzročil Martin Luter. Odkoder se je nekoč razglasila slava Marijina, čule so se konec 16. stoletja zabavljece naperjene zoper sv. Bogorodico. V nedeljo pred malo gospojnico l. 1581, so luterski propovedniki besneli po Ljubljani proti oni, katere rojstveni dan se je blizal. Z ljubljanskimi propovednic, ki so se jih bili polagoma skoro vseh polastili, so zabičevali svojim pristasem, da naj se Mali smarin izključno izmed praznikov, češ da si je papež izmislil ta god. Za Marijino čast in za veljavo njenega praznika se je potegnil tedaj nadvojvoda Karol ukazavši svojemu vicedomu, da naj slovi za ohra-

njenje starega reda in da naj pazi, da se po starem običaju slavi Marijin praznik.

Kakor Mariji posvečenim godovom tako novoverci niso prizanašali njenim božjim potom. Staroslavno „Gospo Sveto“ so oskrunili, psovali romarje in napadali duhovnike zato, ker so priporočali češčenje Matere božje. Posebno jim je bil trn v peti gosposvetski dekan Ivan Rožekar. Naščuvana druhal ga je obkladala s sramoticami; neki ključar pa je pristopil in ga vdaril s kladivom po ustih, da mu je izbil zobe. Brezbožniki so pribesneli celo v cerkev, ko se je tamkaj darovala najsvetejša daritev. Pred izpremenjevanjem je potegnil neki luteranec duhovnika izpred oltarja. Teptaje ga z nogami mu je otvezel verigo okolo vratu in jo zadrnil. Zadušil bi se bil mašnik, ko bi mu ne bili prišli katoličani na pomoč.

Novoverski vihar ni mogel izruvati rože Marije. Po prestani nevihti je dokaj krasneje vzcvetela v naši domovini.

Še dvakrat je zavela ostrejša sapa. Za Jožefa II. se je zatrlo več samostanov in ž njimi vred tudi mnogo Marijinih svetišč in bratovščin. Za francoske vlade v začetku minulega stoletja pa so bili odpravljeni njeni prazniki. Samo velika gospojnica je našla milost, ker je bil tedaj rojstveni dan Napoleona I.

P. B.

(Dalje pride).

Na praznik Brezmadežnega spočetja Marije Device.

In veliko znamenje se je prikazalo na nebu: Zena solncem obdana in mesec je bil pod njenimi nogami in na nje glavi 12 zvezd.

(Skriv. raz. 12.)

Poglejmo, dragi, današnji s cela nenaavadni praznik gori v nebeško veličanstvo — toliko, se ve, kar je dano meglenosti našega vida.

V duhu nam je ob tem pogledu pred očmi svetnikov sijajna nebeška vrsta — in kakor je nam zemljanom luna kraljica med ozvezdjem, tako je nebeščanom Marija De-

vica ona, kojo Boga navdahnjeni pisatelj v sv. pismu naslikuje, ko vpraša: „Kedo je ta, ki vzhaja kakor vstajajoča zarija, lepa kakor mesec, čista kakor solnce, strašna kakor na boj v red postavljena množica vojščakov?“ (Vis. pes. 6, 9.)

Nebeška slava jej je sicer ena ter ista, odkar je vstopila gori v večni dom svojega Sinu — a na zemlji je pa njeno počeščenje rastlo stoletje za stoletjem prav tako, kakor je z vedno množnejimi milostmi iz nebes doli obsipala človeški rod. — Temu neovržna priča je zgodovina.

Vrhunec Marijinemu češčenju pa se je postavil z dejstvom, ko je 8. decembra 1854. leta nekako ob jutranji 10-ti uri v prvi cerkvi sveta, v Vatikanu, papež Pij IX. svečanim glasom med sv. mašo prebral od tistega hipa versko resnico ali dogmo, izraženo v besedah: „Verski člen je, da je blažena Devica Marija od prvega trenutka svojega spočetja vsled posebne dobrote in posebne milosti božje, vsled zaslug Jezusa Krista, človeštvu Odrešenika, ohranjena in obvarovana bila vsacega madeža izvirnega greha.“*

Glede na to za zgodovino vseh časov pomembno določba premislimo danes — svetičnemu prazniku v počeščenje — kako so slavile naše slovenske pokrajine že od starih dni, posebno pa še od 1854. leta naprej brezmadežno spočeto Marijo Device.

Brezmadežni slava!

*

Samoumevno se je med našimi vzornimi predniki glasila od nekedaj Marijina visoka čast. Od nekedaj — s tem menim prav toliko časa, odkar so naši očetje — poučeni sem od Akvileje; od Moravske doli po sv. Cirilu in Metodu ter od Solnega-grada — odpovedali se češčenju mnogih bogov ter molilci postali enega, edino pravega Boga.

A prišli so nad-nje tudi v verskem obziru hudi časi.

Največi navali na Marijino čast so bili oni za časa Martin Lutrove krive vere. Go-

* Gl. „Danica“ 1903; list 48; str. 379.

spoda v slovenskih pokrajinah se je prav zelo priklopila Lutrovim novotarijam in je za seboj potegnila tudi priprostega naroda v množnem številu. Zapeljani kmetje so se potem toliko trdovratneje držali te nove vere, kolikor pomanjkljiveja je bila sploh njihova naobrazba. — To žalostno bodi v pouk za vsako gibanje med Slovenci. Z ljuškimi čutili se ni nikoli igrati — namenoma ljudstva ni pohujševati — na napak pota ga ni zapeljavati. Dragi! nepopačeni narod — krenil na narobe pot — se nikedar ne povrne koj čez noč!

Proč z Marijinimi božjimi poti — tudi tako se je glasil teh novovernikov klic. Zato so se vrgli prav na prvo slovensko božjo pot, na starodavno Gospo sveto — stoječo čisto blizu tam, kjer je slovenski koroški kmet na prostrani poljani vstoličeval bil kedaj slovenskega vojvodo v govoricu naših očetov. Hrabri gospejsveti dekan Ivan Rožekar bi bil postal takrat kmalu slovenski mučenik presvete daritve prav tako, kakor je češki sv. Ivan Nepomučan mučenik zakramenta sv. pokore. Potegnili so ga namreč luterani doli od altarja, poteptali ga z nogami ter mu otvezli verigo krog vratu. Še o pravem času prihiteli katoliki so rešili čast psv. daritvi; svojemu duhovnemu očetu pa življenje.

Tretji napad — a dolgo dobo po časih protestantizma — se je vršil na Marijine praznike in božja pota takrat, ko je nekaj naših pokrajin francoskih postalo za časa prvega Napoleona. Prav popolnoma se pa ni posrečilo to novotarjenje, ker je duhovstvo prepričevalno poučevalo in ljudstvo hrabro branilo svojo vero in Mariji posvečene godove in sv. kraje. — Kedo bi se ne spominjal junaških blejskih žená, ki so tvegale takrat življenje za svojo jezersko Marijo?

A kakor napor protestantstva, isto tako tudi poizkušnje francoskih prevratov niso imele glede Marijinega češčenja bistvenih posledic v Slovencih. Veliko Marijinih družeb — zasnovanih še pred cesarja Josipa II. dobo — se je razširilo po slovenskem ozemlju. Vsaka njih je bila kakor trdnjava za Marijino slavo. Kakor trdnjava, govorim: saj so bili njeni udje tudi po svojem za-

sebnem stalu tako merodajni, da je bil bratovščini zagotovljen mogočen verski upliv. Od najsijajnejih oseb iz cesarske hiše namreč doli do koč zadnjega ratarja so nam v njihovih zapisnikih znamenovana imena.

Na to je došel 8. december 1854. leta — doba danes dokončanih 50 let.

Kako je verska določba tega dneva o brezmadežni Devici vplivala na vse naše versko življenje — to vam je vsem tem, ki imate že nekaj let, v najsvežejem spominju.

Znamenja, Brezmadežni posvečena, se leto za letom množe po naših mestih in trgih in selih, po razpotjih in ob poljskih stezah in celo ob gorskih potih na naših višavah.

In ne prav po dokončanih 4 letih potem, l. 1858., se je kakor v potrditev izreka Petrovega naslednika na obrežju reke Gava v massabielski votlini blizu francoskega mesta Lurda v oblačilu svojega brezmadežnega spočetja prikazala Marija nedolžni pastarici Bernadeti Soubirous-ovi ter jej na njeno bojzljivo vprašanje, kedo da je — odgovorila skoraj z besedami one verske določbe: „Jaz sem brezmadežno spočetje.“

Od tega časa pa rastejo kakor iz tal vpodobovanja lurše jame začeni v prostorih velikanskih cerkva pa doli do najbornejšega bivališča, kjer je postavil v hišni kot ubogi rokodelec podobo lurške matere božje z rožnim vencem v roki; pred njo pa kleče Bernardko, toliko proslavljeno danes, kolikor priprosta je bila kedaj v življenju tudi z rožnim vencem.

Ko je bila povsej le izjema, da so imeli za advent sliko Brezmadežne v velikem altarju, kósajo se danes takorekoč cerkve druga za drugo, katera si jo bo prej omisliti v stanu.

In če so bile šmarnice pred nekaterimi desetletji bolj izjema in praznovane le v merodajnejih cerkvah v nas, ni je danes skoraj župe na selu, da bi se vseh na 31 majnikovih dni po sv. mašah, po berilih in dušo povzdigujočih popevanjih v tem najlepšem letnem času ne širilo Marijino počesčevanje.

A ne le v majniku — slednjo soboto odlikujejo naši ljudje s to ali ono lepo šego kakor Mariji posvečen dan. In to posebno

še v takih rodovinah, kojih matere so bile vzrejevane po samostanih.

Če pa želi kedo izvanredne pomoči od brezmadežne Device, odloči se, da jo bo v devetdnevni prav posebno počastoval in se jej priporočal. In malokedaj brez vidnih posledic.

Kaj naj pa porečem o naših Marijinih božjih potih: na Višarjah, na Brezjah in drugih?

* * *

Tako so se naši predniki od nekedaj in tako smo se mi potrudili in se potrujamo, da bi zadostili čutilom, ki gibljejo Marijino čiščenje po vesoljnem krščanskem svetu.

Priča temu, kako je Slovenec od nekdaj častil Mater božjo, so brezdvombeno besede isto tako stare, kakor veličastne naše pesmi, ki se začneja s to našo vero označujočimi besedami:

„Za Bogom častimo
Marijo najprej!“ — Amen.

Zatrite nekdanje cerkve in kapele ljubljanske.

19. Cerkev sv. Jožefa.

(Dolpo.)

Samostanci.

Ogledavši si samostan pomudimo se še nekoliko pri njegovih prebivalcih.

Ljubljanski diskalceatski samostan je bil podrejen nemški pokrajini diskalceatskega reda. Od te provincije so se hoteli konec 17. stoletja ločiti češki diskalceati. Leta 1698. je namreč prišlo iz Rima od načelnikstva vprašanje na vse bosače, ali bi ne bilo primerno, ako bi se Čehi odcepili od nemške pokrajine. Ljubljanski boski avguštinci so glasovali za to, da naj bodo češki samostani zase. Tako bi se izognil red mnogim stroškom in odpela bi daljna potovanja. Ali se je izvršil ta predlog, mi ni znano; prej ko ne je ostalo pri starem. To sklepam iz tega, ker se je vedno nahajalo nekaj Čehov med ljubljanskimi diskalceati.

Generalni kapitul v Rimu je proglasil ljubljanski diskalceatski samostan za priporat. Prvi tukajšnji priyor je bil Čeh o. Simplicijan ab Assumptione B. V. M.; drugi priyor (subprior) je bil

ob naselitvi Nemec Avstrijec o. Hijacint a s. Petro. Prijorja in subprijorja je volil pokrajinski kapitul na tri leta. Zadnji priyor je bil menda Ljubljančan o. Onufrija s. Felice, ki se je prej pisal za Andreja Kreuterja. Njemu je došla čast, da je stovariši menihi pozdravil papeža Pija VI. gredečega mimo diskalceatskega samostana na Dunaj.

V diskalceatski kroniki so nam ohranjena imena domalega vseh priyorjev, kar jih je načelovalo samostanu ob cerkvi sv. Jožefa; a pri nobenem ne stoji, kako se je zval, predno se je bil pobosačil; zato jih ne navajam tu.

Diskalceate so prihajali nadzirat provincijali in generalni vikarji. Vlada je precej strepo gledala tuje dostojanstvenike, ki so prihajali preko meje v avstrijske pokrajine. Dne 12. rožnika 1663 je oporekala zoper Genvežana o. Anterja Marijo, ki si je kakor generalni komisar hotel ogledati samostan diskalceatski. Poseti redovnih oblastnikov so zelo vplivali na samostansko življenje. Tako je leta 1659. ukazal o vizitaciji provincijal o. Bazilij a ss. Sacramento bosačem popolni zapor ali klavzuro.

Diskalceatska kronika nam poroča, kako slovesno so sprejemali boski menihi svoje načelnike. Dne 16. prosinca 1754 jim je došla vest, da dospe skoro v Ljubljano redovni general o. Makarija s. Quirino s svojim tajnikom o. Feliksom a s. M. Anna. To novico so prejeli iz Gorice, kamor je bil prišel omenjeni dostojanstvenik. Prijor mu je šel takoj naproti hote ga izprevoditi v Ljubljano. Doma v samostanu pa so se tačas vršile vse mogoče priprave, da bi tako odličnega gosta dostojno sprejeli. Deželnega glavarja grofa Turjaškega so naprosili, da je posodi svojo šesterovprežno kočijo. Dne 19. prosinca so poslali ta krasni voz s slugami vred generalu do Viča naproti. Tamkaj je presnel. Nato sta se s priyorjem peljala skozi mesto pri križevniških vratih noter in skozi vice-domska vrata venkaj. Vsi zvonovi so mu peli, ko se je pripeljal po šesti uri zvečer do diskalceatske cerkve. Menihi so pričakovali generala ob vratih in ga izprevodoma spremili do velikega oltarja, kjer se je oglasila zahvalna pesem in so se opravile druge molitve

po diskalceatskem obredniku. V zahvalo za srečni prihod je bila drugi dan koralna sv. maša s trobentami in bobnicami. Tistega dne so obvestili bosači druge ljubljanske prosijaške redove, da je prišel njihov general. Prvi so se mu poklonili dne 21. prosinca frančiškani; bilo jih je šest — na čelu jim o. provincijal, potem gvardijan, dva definatorja. Drugi dan sta se prišla poklonit izpred špitalskega mostu dva avguštince ob osmih zjutraj. V tem ko sta ona krenila po stopnicah iz žagrada, odhajal je general po onih stopnicah, ki vodijo do refektorija. Prestregla sta ga potem pri vratih, ko je stopal na voz. Opravičevaje se sta obetala, da prideta drugoč, kar se pa ni zgodilo. Dne 23. prosinca so se poklonili kapucini. General je obojim redovnikom sv. Frančiška vrnil poset. Zelo odlično so ga pogostili frančiškani. Sijajne gosti so mu napravljali ljubljanski plemenitaši, katere je posetil. V gostoljubnosti so se kosali deželni glavar, general de Fin, grof Wildenstein, grof Frančišek Lemberg in drugi. Dvakrat se je gostil pri baronu pl. Flachenfeldu tako imenitno, da je šel sloves povsaj Ljubljani: tak obed bi pristajal sedmim izbornim knezom. Dvakrat je bil gost generalnega vikarja. Velikaši so mu vračali posete. Naposled se mu je prišel poklonit mestni magistrat ljubljanski. Nato je stopil diskalceatski general dne 27. prosinca na rotoč. Zahvaljevaje se za izkazano čast je voščil navzočnim členom notranjega in zunanjega mestnega sveta vso srečo in blagoslov in priporočil sebe in diskalceatski samostan njihovi pripomoči. V posebni dokaz naklonjenosti je izročil vsemu magistratu posilno pismo. Tako je minil prvi teden. Drugi teden je ogledoval samostan. Dovršivši svoj redovni posel je odrinil dne 19. svečana v Gradec. Ponj je prišel graški priyor. Potoval je preko Gorenjega Grada, kjer je opravil svojo pobožnost. Ljubljanski priyor ga je spremil do Gradca.

(Dalje pride).

Zgodovinske črtice iz Bele Krajine do l. 1374.

Pozdravljena krajina brežna,
Rojakov mojih belih dom!

Anton Medved

(Dalje)

IV. Črtice iz za prihoda Slovencev.

Vihar, ki so ga dvignila hunska in grmanska ljudstva, se je polegel. Za njimi so se pomikali v zahodno Evropo Slovani, med njimi so Slovenci najdalje prodrli proti jugozahodu. Ze zadnje desetletje VI. stoletja so se približali Slovenci Italiji in meji bavarske vojvodine. L. 594. je bil prisiljen bavarski vojvoda Tasilo I. napasti Slovence na toplaskem polju; siliti so jeli čez njegove meje.* Nacin širjenja si lahko mislimo. Slovenci so pred vedno stanovali v ravnini in po nizkih brdih. Takega zemljišča so bili pred navajeni v prvotni domovini na južnem Ruskem. Zato so jim tudi v novi domovini najbolj ugajale ravnote. Gorovitih predelov so se ogibali, dokler je bilo mogoče. Ako pomislimo na nacin razširjevanja Slovencev od dolnjega Dunava in na mer njih potovanja, prepričamo se lahko, da so se nekatera kardela obrnila tudi ob Kolpi navzgor in zasedli na južni strani Gorjancev ležečo ravnino.* Tedaj je postala Bela Krajina slovenska. Po prihodu Slovencev je mesto starega Norika nastopila Karantanija. Trdi se sicer, da je to ime nastalo iz keltskega „car“-pečina ali iz „karan“ pokrajina; vendar čudno, zakaj da je to ime postalo baš po prihodu Slovencev, torej v dobi, o kateri se ne more več govoriti o keltskih prebivalcih Norika. In kako bi se moglo staro, poprej veljalno ime Norik tako najedenkrat pozabiti in zameniti s čisto novim, ako niso bili temu vzrok novodošli Slovenci. Meje slovenske Karantanije, ki nima s koroško Karantanijo nobene zveze, niso bile prav one, kakor starega Norika. Vse Dolensko je stalno pripadalo Karantaniji.* Postaviti nam je torej Belo Krajino v karantanski jug. Slovenci so bili tedaj še pod obrovskim težkim jarmom. V njih avtonomno vladanje

* Pavel Djakon „De gestis Longab.“ I. IV. c. 7.

* „Ljublj. Zvon“ 1882 št. 95.

* „Ljublj. Zvon“ 1882 št. 156.

se oni sicer niso vtikali, zadovoljni so bili, da so dobili od njih davek in vojniki. Pa še tega jim niso dajali prostovoljno; nego Obri so si morali siloma poiskati in sami vzeti, česar so potrebovali. Skupno z njimi so plenili in opustoševali, seveda prisiljeni. — Obri so vse te pregrehe doprinasali na račun Slovencev, njim so jih zaračunili mnogi zgodopisci, očitajo jim skrajni barbarizem. Da niso prostovoljno sklepali z njimi raznih roparskih načrtov in jih izvrševali, o tem nas prepričuje oni odpor Slovencev proti Obrom, ki se je v vedno živeči narodni zavesti o svoji preteklosti ohranil v pripovedkah o pesoglavcih. V njih se čuti nepopisljiva mrznja do Obrov in njih obrovskega barbarskega življenja. Kadar so se Slovenci ojačili in združili, odleglo je obrsko gospodstvo ali časih popolnoma prenehalo. Nekaj takega se je dogodilo za vlade mogočnega Sama (623—662). Čegav rojak je Samo? Istočasni, seveda tuj Kronist Fredegar v „Chronicon Francorum“ ga imenuje frankovskega kupca. Dve sto let mlajši solnograški „Anonymus“ v „De conversione Bajoariorum et Carentanorum“ ga imenuje „karantanskega Slovenca, doma iz Karantanije.“ Samo ni bil Frank; to priča njegovo slovansko ime in zlasti še njegova osebna neodvisnost od frankovskih vladarjev. V slučaju, da bi bil on frankovski vazal ali državljani, bil bi Dagobert brez dvoma zahteval, da prizna njegovo nadvlado. Tudi Slovenci nikoli ne bi bili tujcem zaupali vodstvo svoje usode. „Karantanski knez“ je gotovo s svojo državo spojil Karantanijo, sicer Anonymus ne bi bil imel pravice nazivati ga „karantanskega kneza“. Po njegovi smrti so dobili zopet Obri prevago. Med 795—798 je Karol Veliki uničil njihovo moč.

(Dolje pride).

—r.

Iz domovine.

Popotni spominji na Dolensko.

„Lepa naša domovina.“

Hrvatska nar. pesem.

Ta pesem je bila za časa mojih mladinskih let prava „narodna“. Prešla je bila — kakor pravimo — našemu narodu v kost in meso; o vsaki priliki in povsod jo je bilo slišati. Naše dni je prišla baje popolnoma v pozabljenost. Oj, naših

dni in naše proze in naših bojov in prav za prav pomanjkanja pravega čuvstva za narod! Te žale naše dni!

Naše dni so skoraj že jenjale lepe narodne popevke naših pastaric in pastirjev na paši.

Ako sledimo dalje z očesom proti vzhodu, razširja se pred podnožjem Peščeneka svet okrog praprotškega gradu. Tudi ta nosi svoje ime po rastlini „praprot“, za katere rast sta bila nekedaj baje ondi zemlja in svet posebno prikladna. Valvazor hvali lepa polja in travnike te graščine. Nadalje pravi, da je l. 1333. neki Reinprecht Praprotski podaril grad „zatiškemu samostanu.“ Na dalje omenja, da ni mogel zaslediti nikjer še kakega drugega člana tega rodu, in da je moral imenovani Praprotski biti le kaka bolj neznatna oseba, ki si je po imenu gradu prilastila svoj priimek. Pozneje je imel grad v lasti baron Gallen; za njim še nekateri drugi, katerih imena so pa čutili bolj neznatna. L. 1688. mu je bil gospodar Fran Bernhard Tauferer. Zadnja leta se pogosto menjajo imena grajskih lastnikov po Dolenskem in sploh po naši deželi. Bržkone je to tudi pri Praprotu tako.

* * *

Ko je bil pričujoči odstavek že pripravljen za odpošiljatev v natis, ponudila se mi je prilika, popolniti ga v tem-le: Ako vzamemo v roke Valvazorjevo knjigo str. 453, vidimo ondi praprotski grad naslikan le kakor stavbo tako zvane nižje vrste. Že po časih našega slavnega kronista pa se je bil ta grad prezidal in močno povečal. Ko sem hodil v mladostnih letih memo njega — grad je stal namreč precej blizu dolenjske državne ceste, — kazal se mi je kakor impozantna stavba. Imel je dva glavna odstavka, katera je vezala vsaj v pritličju velikanska veža. Dolga leta je bila ta graščina lastnina baronov Lichtenberg-ov, ki so bili ena izmed starejših plemskih rodbin naše dežele. V najnovejših časih pa se je bilo posestvo zadolžilo tako, da je bilo prodano rubežnim potom. Kupila sta grad dva baje priprosta kmetijska gospodarja na polovino. Ker jim je bila sploh zgradba prevelika in morebiti tudi pretežavna za vzdrževanje, razdrla sta veliko vežo in iz gradu napravila dve popolnoma ločeni kmetijski hiši! — Stari Rimljani so imeli za pogovor: „Sic transit gloria mundi!“ po naše: „Tako izgine blišč sveta!“

(Konec prihodnjič.)

Nadučitelj Jos. Levičnik.

Pred cerkvijo sv. Petra v Ljubljani so porušili minulo soboto dne 5. t. m. zadnji — sprednji oddelek prejšnje pokopališke ograje. Prostor pred cerkvijo ostane odslej odprt. Nova, jako lična železna ograja, ki je zanjo naredil načrt stavbenik umetnik Plečnik, bo segala od desnega zvonika ob severni strani cerkve skoro tik za novo apsidno ob Lipičevih ulicah do vojašnice. Zidana podlaga tej ograji že stoji. Imenovane ulice in Zaloška cesta sta si privzeli precej dosedanjega pokopališkega sveta. Prostor pred cerkvijo so zravnali z bližnjo cesto. Izkopali so o tej priliki mnogo kosti in lobanj — ostankov nekdanjega pokopališča. Šentpetersko groblje je obsegalo nekdanj precej večje ozemlje, nego je bilo ono, ki ga je oklepalo sedaj odpravljeno obzidje. Človeška okostja se nahajajo celo pod šolskim splotjem, zidanim leta 1829. Tu naj pripomnim, da sta v kleti pravkar imenovane liše v steni vzdana dva svetniška kipa menda iz stare šentpeterske cerkve — vsa ometana in prebeljena. Že župnik Matej Svetličič (1836—1855) je moral odstopiti mestu nekaj pokopališkega sveta, ko so razširjali Zaloško cesto. Nekdanje obzidje je segalo tudi proti šentpeterskemu predmestju par metrov dalje, nego dosedanja železna ograja. Vhod na pokopališče je bil obokan. Nad velikimi lesenimi rdeče pobarvanimi vrati je bil latinski napis. Ta kos pokopališkega obzidja zakrivajoč dolnji del cerkvenega pročelja je dal odstraniti župnik Luka Cirraro leta 1858. Namestu nelepega zidu je dal napraviti na kakih 70 cm visokem kamenitem podstavku železno suhičasto ograjo z vmesnimi kamenenimi stebriči. Dva večja stebra z izklesanimi škofovskimi znaki sta stala ob velikih železnih vratih. Ograjo je naredil tedanji ključarski mojster Hein, kamenarsko delo pa je oskrbel pokojni Ignacij Tomani. S starim zidovjem vred so podrli tistokrat tudi na voglu ograje ob Zaloški cesti stoječe znamenje — prvo izmed dvanajstih Marijinih postaj vežočih šentpetersko cerkev s poljsko. Sedaj ob 125 letnici, odkar so nehali pokopavati pri Sv. Petru — pokopališče pri Sv. Krištofu je bilo blagoslovljeno dne 3. velikega travna 1779 — sedaj so izginili zadnji vidni ostanki nekdanjega groblja, ki je sprejemalo va-se toliko sto let trupla preminulih Ljubljancev in okoličancev. Zi-

dano linasto znamenje, ki je nekoč gorela v njem pokopališka luč, je dal pred kakimi 18 leti porušiti pokojni župnik Matija Hočevar. Stalo je skoro na sredi pokopališča na desno od cerkve. Ko so po poslednjem velikem potresu prenavljali šentpetersko cerkev, dal je sedanji za lepoto hiše božje zelo vneti župnik Martin Malenšek vzeti iz zunanjih cerkvenih sten stare grobne spomenike in jih vzdati v novi notranji hodnik.² Z odpravljenim obzidjem so izginili sedaj zadnji nagrobniki, ki so bili vdeti v zid ob Zaloški cesti. Oddali so jih v varstvo deželnemu muzeju.

Predmestčan.

Letos sem vršec svoje versko-narodne dolžnosti došel v kraj, kjer so porušili bili take stare grobne spomenike. Vzeli so je s cerkvenih zunanjih sten, razbili je in je pozidali noter v nova zvonika, da ni bilo treba iskati kamena zidarjem od drugod. Prepustiti veli del našim plemenitaskim rodovinom posvečenih spomenikov so menda obranjeni tam v župnem arhivu. A, prijatelji, kaj prepusti! Vse to se je godilo po zadnjem potresu, ko je nastala nova zidava metoda potrebna. — Slovenci! Lamo plovete? Predniki skrbeti za domovinsko zgodovino, tako umodellim in vi, skrbeti za propad naše zgodovine, tako nesposobnostno lenuhari. Vprašajte ob takem vendarle poprej „Društvo za kršč. umetnost“ v Ljubljani. Peva vseh hiš, če delam kaj novega, je ta — da nikogar ne vprašam. Tem potem se pri nas „humuje“ kar naprej. Zato polivaljen župnik Malenšek!

Vrednik.

Japonski mučenik na gledališkem odru v Ljubljani. Jezuiti, ki so do leta 1773. bivali pri sv. Jakobu v Ljubljani in imeli tamkaj nižje in višje šole, so večkrat v nalašč zato odločen dvorani ali pa pod milim nebom vprizarjali gledališke igre, katerim je bila zajeta snov iz sv. pisma, iz življenja svetnikov, iz svetne in cerkvene zgodovine ali celo iz starodavnega pravljicnega sveta. Ž njimi so poveščevali večje cerkvene praznike. Marsikdaj so napravljali igre tudi na slavo svojim odličnim prijateljem iz najvišjega plemstva, kadar so počastili samostan s svojim posetom. Igralci so bili gojenci jezuitskih šol. Vsak razred je narejal predstave pod vodstvom svojega učitelja. Tako so principisti leta 1623. spravili na gledališki oder igro „Pavel, šestletni japonski mučenik“, kakor poroča zgodovina tovaristva Jezusovega, hranjena v ljubljanskem muzeju: „in classe Principiorum Paulus Japonius sexennis Martyr spectaculo fuit.“

B.

Iz sveta.

Dober pastir. Za velike vstaje konec 18. stoletja je francoska revolucijska vlada kruto preganjala vse, kar je spominjalo na krščanstvo. V razvalinah so bile cerkve in oltarji, v zaporih duhovniki, verniki razkropljeni. Vstasi so prihrumeli v neko župnijo, kjer je dotlej lepo cvetela krščanska vera. Neki predrzneš je zažgal cerkev; njegovim tovarišem pa je bila največja skrb, da bi zalotili ondotnega duhovnika, ki se je nahajal v varnem skrivališču. Vse so pretaknili, a niso ga našli. Tedaj so razpisali nanj ceno 20.000 frankov. Ko so odšli, prikazal se je duhovnik iz zatišja. Kakor dete je zaplakal zagledavši puste razvaline namestu nekega krasnega svetišča. Ljudje so ga prosili, da naj se zopet skrije, naznanivši mu, kakšno ceno so brezbožniki razpisali na njegovo glavo. Ko je izvedel, koliko vsoto dobi oni, ki ga objavi vladi, hitel je takoj sam do gosposke z naznanilom, da ji izda duhovnika, ki ga iščejo, ako mu izplačajo dvajset tisočakov. Sprejemši novce se je vrnil k svojim župljanom. Zbranim krog pogorišča jim je dejal: „Ločiti se mi je od vas, toda želim, da bi imeli spomenik na tistega, ki je ljubil vaše neumrljive duše. Tu nate denar, ki je bil razpisan na mojo glavo; z njim si iznovič sezidajte cerkev in molite zame tako, kakor molijo otroci za svojega očeta.“ Glasen jok je spremljal odhajajočega dobrega pastirja. Sel je v zapor in koncal svoje pozitivno življenje pod gilotino. K.

Rumunski kralj v Jašu. Rumunski kralj Karol je s svojo družino bival letos nekaj dni v Jašu. Ondi je bil navzoč na posvečevanju 2 cerkva, namreč cerkve sv. Nikolaja in cerkve Treh svetnikov. Ogovarjala sta ga metropolit in naučni minister Haret. Kralj se je najprvo zahvalil ljudstvu za pristni sprejem; omenjal je soglasja, ki je vedno vladalo med cerkvijo in rumunsko državo, ter je sklenil s željo, naj slovesnost tega dneva potrdi vero v vseh starih ter je Romanijo in svoje ljubljeno ljudstvo izročil za prihodnje božjemu var-

stvu. To so zlate besede kralja, ki je doma priljubljen, kakor je naš cesar v Avstriji. Odmeval je ta kraljevi govor v srcih podložnikov, ki so se trumoma gnetli okrog kraljeve družine. Ljudstvo tam spoznava vrline in zasluge kralja za deželo, ki je ena najsrečnejih dežel v Evropi.

Župnik Alojzij Kummer.

Zrnje.

Duša in 50.000 dolarjev. Nekje v Ameriki je bila pred nekaj meseci mlada gospodična sprejeta v katoliško cerkev. Njen oče velik bogatin se je na vso moč prizadeval, da bi jo odvrnil od tega koraka. Nekega jutra napiše pisemce in ga dene na krožnik, da bi ga prebrala hči, ko pride na zajutrek. Ko hči zagleda pismo, vzame je v roko in bere: „Naredil sem oporoko in tebi zapustil 50.000 dolarjev; toda le pod pogojem, da ne prestopiš v katoliško cerkev. Če pa to storis, ne dobiš ničesar.“ Hči se kar nič ne pomišlja, kaj naj stori, nego hitro dostavi očetovemu pisemu besede: „Oče, moja duša je več vredna, nego 50.000 dolarjev; ne prodam je za zaklade vsega sveta.“ F. G.

Popravek.

V „Danici“ l. 44. str. 348. drugi razpredlek 31. vrsta stoj; s svežim gramozom — ne pa: s svežim premogom.

Priopomba vredništva.

Gorkih solza vredno je to dejstvo, da danes pričeti Slovencem merodajni spis „Brezmadežna na obzorju naše domovine,“ pride v roke le redkosejancem. Redkokateremu in to prav ob Brezmadežanke 50letnici. „Danica“ namreč, ki se trudi za altar in dom, ni razširjena; tudi priljubljena ni tam — kjer bi morala biti. A, da to ni — uprav to naj jej je znak njenega verskega in njenega narodnega ponosa. Vera in narod to je jelo postajati namreč sem pa tam deveta briga. Deveta briga sem ter tje tam, kjer naj bi prva bila. Tako je, žal, danes pri nas.

„Danica“ izhaja vsak petek na celi pol in velja po pošti za vse leto 6 kron, za pol leta 3 krone, za četrt leta 1 krona 50 vin. Znotaj Avstrije velja za vse leto 7 kron; za Ameriko 9 kron. Ako bi bil petek praznik, izide „Danica“ dan poprej.

V Ljubljani se dobivajo posamezne številke po 10 vinarjev v tabakarni: Makso Brusovi, pred školjo 12.